

AGRICULTURA DIN SPAȚIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC ÎN IZVOARELE LITERARE ANTICE

D. CHIVU, M. CHIVU

I. Considerații generale

Readucerea în actualitate a unor izvoare literare antice, astăzi, când societatea omenescă se află în pragul celui de-al treilea mileniu, când actualul ciclu de civilizație dă semne de declin, când omenirea are îndreptată privirea spre un viitor incert, într-o țară în care totul este bulversat, unde omul este copleșit de problematică cotidiană și de grija zilei de mâine, pare o întreprindere bizară chiar și în cadrul unui simpozion de istorie și retrologie agrară.

Cu toate acestea, ne-am asumat riscul, având convingerea fermă ca tocmai în asemenea momente de răscruce în istorie, readucerea în actualitate a trecutului dă limpezimea necesară acțiunilor viitoare.

Nu ne propunem să dezvoltăm tema raporturilor dintre trecut, prezent și viitor, ci să scoatem la iveală, într-o lucrare modestă, doar unele izvoare literare în forma lor neprelucrată, *ca sursa de date, și ca prilej de meditație, de reflecție.*

Vom prezenta extrase din unele scrieri antice, care conțin informații referitoare la agricultura din spațiul geografic în care s-a format și dezvoltat poporul român, ca o contribuție la întregirea tabloului evoluției acestei indeletniciri, reliefând aspecte ale perioadei de început.

Deoarece scrierile antice prezintă unele particularități, considerăm necesare unele precizări:

1. Textele prezentate provin din lucrări ale anticilor greci și latini, începând cu primele scrieri din secolul al VI-lea î.e.n. și terminând cu retragerea aureliană din Dacia, nu au fost utilizate surse din alte centre ale civilizației antice: Egipt, India, China etc.

Izvoarele la care ne referim acoperă o perioadă de 9 secole — de la Hecateu — secolul al VI-lea î.e.n. — la retragerea romană din Dacia — secolul al III-lea e.n., perioada ce se împarte în trei etape:

a) — *Izvoare arhaice și clasice* în care lucrările lui Herodot sunt reprezentative. În această etapă izvoarele literare cuprind știri care privesc mai puțin pe geto-daci, referirile fiind făcute la traci în general sau la alte grupuri etnice care au trăit în vecinătatea nemijlocită a Daciei și uneori pe teritoriul acesteia. Multe realități din lumea sud-tracică, scitică, celtică etc., sunt valabile și pentru geto-daci având în vedere fie înrudirea, fie legăturile strânse, fie interdependența culturală și nivelul apropiat de dezvoltare social-economică și istorică.

Scriitorii greci din epoca arhaică și clasică aveau puține cunoștințe despre populațiile nord-dunărene și nord-pontice, știrile având caracter întâmplător sau legendar. Abia după secolele VIII—VI-lea î.e.n., ca urmare a colonizării țărmului Mării Negre, începe o cunoaștere veridică a regiunii.

b) — *Izvoarele epocii elenistice*. Colonizarea țărmului Mării Negre și întinderea stăpânirii macedoniene asupra Traciei, expedițiile lui Alexandru Macedon din anul 335 î.e.n., ajungând până în stânga Dunării, atrage spațiul dunărean în sfera de interese a puterilor mediteraneene, izvoarele literare furnizându-ne o serie de date culese de la fața locului.

c) — *Izvoarele epocii romane*. Pătrunderea romanilor în peninsula Balcanică, cucerirea Macedoniei și transformarea ei în provincie romană, luptele cu dacii și cucerirea Daciei de către romani, îmbogățesc sursele de date despre provinciile nord-dunărene. Cu toate acestea, informațiile asupra dezvoltării economice a băștinașilor sunt foarte sărace, interesul scriitorilor antici fiind captat de alte aspecte și în special cele religioase și militare.

2. În cele mai vechi scrieri ale antichității, ca și în unele din cele apărute ulterior, dar care au folosit informații din vechile scrieri, populațiile nord-dunărene și nord-pontice erau cunoscute sub un singur nume: „scii”. Iată ce scrie, în acest sens, Strabon în „Geografia” — I 2 27 — „În ce mă privește, eu mă declar în favoarea opiniei vechilor eleni; așa cum seminiile de pe meleagurile nordice cunoscute pe atunci se numeau cu un singur nume „scii” sau ca Homer „nomazi”, iar mai târziu, când s-au cunoscut, popoarele de la asfințit, li s-a dat numele de celti și de iberi, sau combinat, de celtiberi și celtoscii, desemnându-se astfel cu un singur nume, din ignoranță, neamuri diferite, tot astfel toate ținuturile de miazăzi, scăldate de ocean, poartă numele de Etiopia”.

Preluarea unor informații de către cercetător, pentru un anumit spațiu, bine delimitat din cadrul vastei regiuni nord-pontice și dunărene, despre populația căreia vechii antici foloseau o singură denumire de scii, trebuie corelată și cu alte informații deoarece în acest spațiu se aflau atât populații nomade cât și populații stabile, autohtone. De altfel, în multe scrieri, scii sunt împărțiți în scii regali, scii nomazi, scii plugari și scii agricultori. Se consideră că scii plugari și agricultori reprezintă populația autohtonă, peste care se suprapuneau populațiile migratoare denumite scii nomazi și regali.

3. Denumirea de „barbari”, care astăzi are alt sens, a fost atribuită tuturor celorlalte populații în afară de eleni. Iată ce scrie Strabon în „Geografia” — I-4-9 — „Eratosthenes, neaprobând pe cei care împart în două întreg efectivul neamului omenesc, anume în eleni și barbari, spune că ar fi mai bine dacă oamenii ar fi împărțiți după virtute și după vicii. Căci dintre eleni mulți sunt netrebnici, iar dintre barbari mulți sunt civilizați”.

Pe lângă clarificarea denumirii de barbari, atribuită celorlalte popoare, Eratosthenes ne oferă și un prilej de reflecție; cum ar arăta lumea astăzi, împărțită după criteriile sale — nu în „civilizați și barbari” ci în „netrebnici și virtuosi”.

Referitor la noțiunea de „barbar”, aceleași surse arată că în spațiul nord-dunărean încă din cele mai vechi timpuri erau populații așezate în

sate și orașe, cu altare de piatră, care desfășurau un negoț intens cu centrele de civilizație antică, aveau cultul soarelui, cultul morților, e filosofie proprie despre viață, aveau arme dar și unelte agricole, preoți și înțelepți, foloseau anumite metode de cultivare a plantelor, de creștere a animalelor, de prelucrare a produselor agricole cum este berea din orz, mierea din plante, untul din lapte, vinul din struguri, țesături din in, cânepă și lână, preparau băuturi din sorb, lapte, ulei, încheiau tratate cu vecinii, fără a mai aminti de prelucrarea bronzului, a fierului, aurului și argintului, ceramica ș.a.m.d. Dacă adăugăm și faptul că ei au „descoperit grăul de trei luni“, adică de primăvară, avem suficiente dovezi să afirmăm că spațiul carpato-danubian-pontic a fost un centru de civilizație antică mai puțin cunoscut.

4. Tracii, cu ramura lor geții, erau cunoscuți și datorită disprețului lor pentru viață, aceasta fiind considerată în mod eronat ca o dovadă de barbarie. Iată însă ce spune Solinus (secolul al III-lea e.n.) în „Culegere de fapte memorabile“ — 10-1 „Acum e locul să ne îndreptăm spre Tracia și să întoarcem pânzele (corabiei) spre cele mai destoinice neamuri ale Europei. Cei care doresc să-i cerceteze cu grijă, vor afla cu ușurință că barbarii traci au un dispreț pentru viață, *dintr-un exercițiu natural al înțelepciunii* 10-2 — Toți sunt gata pentru moarte de bună voie, deoarece unii dintre ei socotesc că sufletele morților se întorc, iar alții că ele nu mor, ci devin mai fericite“.

Valerianus Maximus (secolul I î.e.n.) în „Fapte și cuvinte vrednice de luare aminte“ scrie: II-6-12 — „Pe bună dreptate *neamul tracilor a pretins pentru sine fapte de înțelepciune*, prăzmind cu plânsete zilele de naștere ale oamenilor și cu veselie înmormântările; *fără poveștile învățaților, el a văzut bine adevărata stare a condiției noastre (umane)*“.

Acest curaj în fața morții a adus geților renumele de „cei mai drepți și mai viteji dintre traci“, cum îi caracteriza Herodot.

5. Despre agricultură, informațiile provin mai mult din descrierea obiceiurilor, a îndeletnicirilor tradițiilor și a locurilor. Unele informații sunt prezentate ca simple curiozități. Revine cercetătorului sarcina de a aduna fiecare frântură de informație, de a le pune cap la cap și într-un context mai general, să realizeze o imagine asupra începutului acestei vechi îndeletniciri umane care este agricultura.

Este bine cunoscut că la început au fost vechile îndeletniciri, obiceiuri și tradiții din care ulterior s-a născut știința. Fiecare din acestea și toate la un loc reprezintă chintesența experienței umane acumulate de-a lungul istoriei și transmisă prin viu grai. Scrierile antice constituie izvoare istorice, surse cu ajutorul cărora se pot descifra vechile îndeletniciri care au premers științei, contribuind atât la cunoașterea istoriei universale și naționale, cât și la cunoașterea evoluției științelor în cele mai diverse domenii.

6. Sunt necesare încă multe alte precizări asupra cărora nu ne vom opri pentru faptul că ar denatura subiectul temei cât și pentru faptul că pătrundem într-un domeniu de strictă specialitate.

II. Izvoare literare

PINDAR (c. 518—438 î.e.n.) în „Pitice“ — IV-204-206 — „În locul acela au găsit o cireadă roșie de tauri traci și temelia de curând clădită a unui altar de piatră“.

SOFOCLE (c. 497—405 î.e.n.) în „Tereu“ — Fr. 523 — „O, soare, luminează prea cinstită de tracii iubitori de cai“.

HELLANICOS (secolul al V-lea î.e.n.) în „Întemeieri de neamuri și orașe“. Fr. 66 — Athenaios x, 447 c — „Ei beau bere făcută din niște rădăcini, întocmai ca tracii care beau bere pregătită din orz“.

HERODOT (c. 481—425 î.e.n.) — în „Istoriei“ — IV-17 „Aceștia, ca și calipizii, se comportă în toate ca sciții, seamănă și mănâncă grâu ca și ceapă, usturoi, linte și mei. Odată pe an, fiecare conducător de ținut, în ținutul său, amestecă într-un crater, vin cu apă și din acest amestec beau acel sciți care au ucis dușmani. IV-74 „În țara lor crește cânepa, care seamănă năpșus cu inul, numai că este mai groasă și mai înaltă. În această privință întrece cu mult inul. Crește și de la sine și semănată. Iar din ea, tracii își fac îmbrăcăminte, foarte asemănătoare cu cea de in. Când nu ești bun cunoscător, nu poți să-ți dai seama dacă aceste haine sunt de in sau din cânepă. Omul care n-a văzut niciodată cânepa va crede că haina este făcută din in“. IV-75 — Luând sciții sămânța acestei cânepi, intră sub corturile lor de pătură și o aruncă pe pietrele înroșite în foc. Zvârlite, boabele scot fum și răspândesc aburi atât de deși că nici băile de aburi grecești nu dau aburi mai puternici. Încântați de această baie de aburi, sciții scot, de plăcere, strigăte. V-9 — Singurii oameni despre care am putut afla că locuiesc dincolo de Istru sunt un neam cu numele de sigini. Ei folosesc haine ca și ale mezilor. Caii lor, zice-se, au pe tot corpul un păr des și lung de cinci degete. Aceștia sunt mici și cu bot scurt, nefiind în stare să poarte oameni. Acest neam este răspândit până în regiunea eneților, care locuiesc lângă Adriatica. Ei susțin că sunt coloniști mezi“. V-10 — Tracii spun că ținutul de dincolo de Istru e ocupat de albine și din cauza lor nu se poate pătrunde mai departe.

HIPOCRATE (460—377—355 î.e.n.) — celebru medic grec în „Despre boli“ — IV-51 — „aceasta se aseamănă cu ceea ce fac sciții din lapte de iapă. Ei toarnă laptele în vase adânci de lemn și-l agită. Laptele agitat produce spumă și se desparte. Partea grasă pe care o numesc unt, se ridică deasupra fiind mai ușoară. Partea grea și densă se așează la fund. Punând-o deoparte, ei o usucă, și după ce s-a închegat o numesc „hyp-pace“ — Zerul laptelui rămâne la mijloc“.

PLATON (427—347 î.e.n.) în „Legile“ — I-637-d — „Căci voi, după cum spui, sunteți foarte cumpătați, pe câtă vreme sciții și tracii beau vin neamestecat deloc (cu apă) atât femeile cât și bărbații și îl împrăștie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă și aducătoare de fericire. VII-805 d.e. „Dintre felurile de viață cunoscute până astăzi, pe care să-l alegem în locul acestei comunități, prescrisă acum de noi femeilor? Oare felul de viață pe care-l aduc tracii și multe alte neamuri, care pun femeile să lucreze pământul, să pască vacile și oile și să slujească fără a se deosebi cu nimic de sclavi?“

ARISTOTEL (384—322 î.e.n.) în „Istoria animalelor“ VIII-6 „Tracii îngrașă (porcii) dându-le din prima zi să bea, apoi îi lasă (fără să bea) mai întâi o zi, apoi două, după aceea trei, patru, până la șapte“.

POLIBIU (203—cca 118 î.e.n.) — în „Istoriile“ — IV-38-4 „În privința celor necesare vieții, ținuturile pontice ne dau vite și sclavi, în număr foarte mare și de o calitate mărturisită de toți ca excelentă. Dintre articole de lux, ne preocupă din belșug miere, ceară, pește sărat. În schimb, primesc din prinosul regiunilor noastre ulei și tot felul de vinuri. Cu grâu facem un schimb reciproc. Uneori, la nevoie, ne dau ei, alteleori iau dânsii de la noi“.

VIRGILIU (70—19 î.e.n.) — în „Georgicele“ — III-379-380 — „Locuitorii petrec la joc lunga noapte de iarnă și le face plăcere să prepare, din orz fermentat și din fructe acre de sorb, o băutură ce seamănă cu vinul.“

HORAȚIU (65—8 î.e.n.) în „Ode“ — III-24-9-24 — „Geții cei aspri, cărora pământul nehotărnicit le dă roade și cereale libere, nu le place să cultive ogor mai mult de un an.“

DEMOSTENE (384—322 î.e.n.) în „Discurs împotriva lui Legtines“ (466—31). Știți, fără îndoială, că noi folosim grâu importat mai mult decât toți oamenii. Cantitatea de grâu adusă din Pont este mai mare decât tot ceea ce ne vine din celelalte porturi comerciale“.

STRABON (c. 63 î.e.n. — 19—21 e.n.) în „Geografia“ — VII-3-11 — „Cât privește pe geți, să lăsăm la o parte știrile vechi. Informații din vremea noastră pe care le avem despre ei iată cum se prezintă: Burebista, bărbat get, luând în mâini cârma neamului său, a ridicat poporul copleșit de nevoi, din pricina nesfârșitelor războaie, și atât de mult l-a îndreptat prin anumite deprinderi, viața cumpătată și ascultare de porunci, încât, doar în puțini ani, a făurit o mare împărăție și a adus sub stăpânire geților pe cei mai mulți vecini. Pentru convingerea poporului, el a lăcrat cu Deceneu. Și în semn de supunere, geții s-au lăsat înduplecați să taie vița de vie și să trăiască fără vin“. VII-45 — Datorită mulțimii locuitorilor de acolo, care au trecut peste Tyras (Nistru) și Istru și s-au așezat în ținutul de dincoace, o bună parte din Tracia s-a numit Scitia Mică. Tracii le-au dat pământ fie cedând forței, fie pentru faptul că pământul e nefolositor, o mare parte din el fiind mlăștinos.

VII-46 — Aceiași (sciti) erau numiți numai cu un nume al lor „agricultori“ pentru a fi deosebiți de nomazii care locuiau la nord de ei. Hrana lor era cărnuri, între altele și carnea de cal, brânză, lapte dulce și acru de iapă (acesta din urmă pregătit într-un anumit fel este mâncarea lor favorită) ceea ce l-a făcut pe Homer să le spună galactofagi. Nomazii se îndeletnicesc mai degrabă cu războiul, decât cu jaful și se războiesc pentru a căpăta tributurile. Pământul îl încredințează celor care vor să-l muncească, mulțumindu-se să ia în schimb o dijmă nici prea mare nici prea mică, statornicită nu pentru a se îmbogăți de pe urma ei ci pentru a-și îndeștula nevoile zilnice ale traiului. Când nu plătesc, ei le fac război“.

VII-4-8 — Un obicei aparte al întregului neam scit și sarmat constă în castrarea cailor, pentru a-i mai îmblânzi. Căci acești cai, cu toate că sunt mărunți, sunt foarte iuți și năvălași. Cât privește vânătoarea, ei vânează cerbi și mistreți în mlaștini, iar în câmpii măgari sălbatici și că-

prioare. O particularitate a locului este lipsa vulturului. Există în schimb un patruped, numit colos, care are mărimea între cerb și berbec, de culoare albă, mai iute la fugă decât acestea. Așa este întreaga regiune de peste Istru, între fluviile Rin și Tanays până la Marea Pontului și lacul Meotic.

DIOSCORIDE (secolul I e.n.) în „Despre materia medicală“. III-36-1 — Cimbru — romanii îl numesc thuneum, dacii mizele (mizola). III-58 — mărar comestibil — romanii anethnilum, dacii, poltum — III-153 spar-cetă — romanii, optata dacii aniarsex. IV-182 — bryonia albă — romanii notia, dacii, cinuboila. V-183 — bryonia neagră — sau strugurelul negru, romanii uva taminia sau uva tamnuta, sau vitis alba, dacii priadila sau patrina.

COLUMELA (20—70 e.n.) — agronom latin în „De re rustica“ sau „Despre agricultură“. VII-2 Apoi (oile) nu numai că-i satură pe țărani prin belșugul brânzei și al laptelui, ci acoperă și mesele bogaților cu mâncăruri numeroase și plăcute.

PLINIU CEL BĂTRÂN (23—79 e.n.) în „Istoria naturală“ XVIII-7 (12) 1-63 Există mai multe specii de grâu după locul unde sunt produse. Ca greutate, grâul din Tracia ocupă locul al treilea. 3-69 — Grâul se deosebește și în privința paiului, căci e de calitate mai bună cu cât acesta este mai greu. Grâul din Tracia este îmbrăcat în mai multe cămăși din cauza frigului din acel ținut. Din această cauză și fiindcă ogoarele sunt acoperite cu zăpadă, a fost descoperit grâul de trei luni, numit astfel, pentru faptul că, după aproape trei luni de la semănat, este cules odată cu grâul din restul lumii“. XVIII-10 (25) 101 — Triburile pontice nu pun nici un aliment mai presus de mei.

DION CHRYSOSTOMOS (40—120 e.n.) în „Discursuri“ XXXIII-26 Azvârlindu-și de curând hainele lor zdrențăroase și crezuți niște simpli păstori (macedonenii), s-au luptat cu tracii pentru câmpiile semănate cu mei“.

ARIAN (95—175 e.n.) — În expediția lui Alexandru“ I-4-1. În cursul nopții meraseră prin locuri unde holdele de grâu erau îmbelșugate. În felul acesta rămaseră mai neobservați în înaintarea lor pe mal. Cu ivirea zorilor, Alexandru o porni prin holde. El porunci pedestrașilor să înainteze culcând grâul cu lăncile înclinate, până au ajuns la pământ necultivat.

SOLINUS (secolul al III-lea e.n.) în „Culegere de fapte memorabile“ — 2113... apoi (pământurile) Traciei pe care strămoșii noștri le numeau pe drept hambarul (zeiței) Ceres.

CLAUDIUS AELIANUS (secolul al III-lea e.n.) în „Despre animale“ — V-27 Alexandru din Mydas spune că oile din Pont se îngrașă cu absint foarte amar. V-42 — Am auzit că și în Tracia există miere din plante.

III. În loc de concluzii:

1. Izvoarele literare antice se dovedesc a fi o sursă indispensabilă pentru întregirea tabloului evoluției agriculturii ca și a istoriei în general.

2. Referatul de față constituie un început de strângere într-o singură lucrare a informațiilor despre agricultură, provenite din diverse scrieri antice și poate un îndemn pentru o bibliotecă de istorie agrară.

3. În cadrul denumirii comune de „sciți“, cercetătorul trebuie să deosebească diferitele populații și în primul rând pe cele stabile, autohtone de cele nomade. Populațiile stabile au avut rolul hotărâtor în dezvoltarea agriculturii ca și a celorlalte îndeletniciri ce au premers științelor din orice domeniu.

4. Denumirea de „barbari“ a creat o imagine falsă asupra nivelului de civilizație a multor popoare antice. „Barbarii“ din spațiul carpato-danubiano-pontic, adică strămoșii noștri aveau o civilizație dezvoltată, dar cu particularități proprii. Asigurând un echilibru, ordine și înflorire a societății, această civilizație, considerată „barbară“ se dovedea viabilă și specifică populațiilor respective. Fiind diferită de cea elenă și apoi romană, chiar dacă a fost denumită „barbară“ nu însemna că era și înapoiată.

Impunerea unei civilizații din afară, străină tradițiilor locale și specificului populației autohtone, nu a însemnat „civilizarea“ acestora decât privit din punctul de vedere al învingătorului. Costurile au fost imense în special pentru învinși.

5. Frânturile de informații ce ne parvin din acrierile antice argumentează că, în antichitate, în spațiul carpato-danubiano-pontic, exista o agricultură înfloritoare.

Se cultiva mei, grâu, parâng, cânepă, ceapă, usturoi, linte, dovlecei, castraveți, mărar, cimbru, sparceță, viță de vie cu struguri albi și negri, pomi fructiferi etc.

Ca sistem de cultură aflăm că „nu le place să cultive ogorul mai mult de un an“.

Tracii au fost mari iubitori de cai, aveau cirezi de oi, de vaci, tauri roșii, boi și berbeci fără coarne, creșteau porci și albine.

Aveau cai scunzi, iuți și puternici, „cu păr lung de 5 degete pe tot corpul“. Castrau caii „pentru a-i îmblânzi“. Vâneau bouri și cerbi precum și un animal „mai mare ca berbecul și mai mic decât cerbul“. Pentru lucrări agricole se foloseau boii, ca și pentru „trasul căruțelor“.

Erau mari băutori de lapte, din care făceau brânză, unt și „o băutură mult îndrăgită“.

Produceau și beau „vin fără apă“, bere din orz, iar „din fructe acre de sorb, o băutură ce seamănă cu vinul“.

Aveau multă miere de albine, pește sărat și obțineau „miere din plante“.

Exportau cereale, vin, miere de albine, ceară, vite, cai, pește sărat.

Ținuturile din nordul și sudul Dunării erau considerate „hambarul zeiței Ceres“.

După unii istorici, de o valoare unică pentru acea perioadă sunt informațiile lui Horațiu („Ode“ III-24-9-24) și Strabon („Geografia“ IV-45-46) — cu privire la obștea getică. Se pare că exista o proprietate comună asupra pământului (inmetata ingera) și obiceiul de a parcela acest pământ pe care îl lucrau numai un an, iar pe cel neproductiv și mlăștinos îl cedau noilor veniți, în schimbul unei dijme. Din aceste informații se

poate deduce că geto-dacii trecuseră la organizarea obștei sătești, formă ce s-a menținut până în zilele noastre.

Aflăm din aceste texte un amănunt foarte important: aici, în acest spațiu, a fost „descoperit grâul de trei luni“, adică grâul de primăvară, care se cultivă și în zilele noastre, în special în Munții Apuseni.

Această „descoperire“ este o dovadă a nivelului înalt la care ajunseseră cunoștințele despre agricultură și, de ce nu, încă o dovadă a contribuției strămoșilor noștri la tezaurul civilizației europene. Și toate acestea în urmă, cu peste două mii de ani, când multe din popoarele, astăzi civilizatoare ale Europei trăiau în stare nomadă prin diferite colțuri ale Asiei.

6. Aflăm din scrierile antice că popoarele barbare nu foloseau scrisul. Este un adevăr de necontestat. Se știe că apariția documentelor românești scrise a avut loc relativ târziu. Datina strămoșească era cu totul să se transmită pe cale orală, prin viu grai. Aceasta este o dovadă nu a lipsei de civilizație ci a nobletei, a înțelepciunii dată de imensa vechime a strămoșilor noștri care nu au acceptat stricarea tradiției prin introducerea scrisului, așa cum preoții egipteni și indienii nu transmit nici astăzi secretele decât prin viu grai și numai unor oameni aleși.

Așa cum spunea Ion Bianu, în răspunsul la discursul lui Alexandru Lepădatu la intrarea în Academia Română, „Istoria când s-a scris era armă de luptă împotriva morții naționale amenințatoare, era pârgă de înălțare a conștiinței neamului. Secoli lungi și grei au trăit ai noștri numai în puterea amintirilor nescrise, în puterea credinței și conștiinței în dreptul lor etern de stăpânire a pământurilor moștenite. Când istoria scrisă s-a arătat, ea n-a făcut decât să afirme și să întărească ceea ce era știut și simțit în adâncurile sufletelor și conștiințelor“.

7. Agricultură, ca îndeletnicire în spațiul românesc, își împletește istoria cu cea a poporului român asigurând stabilitatea și statornicia pe acest pământ. Scrierea unei istorii agrare românești aduce elemente de necontestat privind continuitatea poporului român în spațiul carpato-danubiano-pontic. Agricultorul, țaranul român, a rămas permanent atașat de glia strămoșească, păstrând cu sfîntenie moștenirea primită de la străbuni, fiind conștient de dreptul său etern de stăpânire a pământurilor moștenite. Ni se pare sugestiv în acest sens un fragment din discursul prof. C. C. Giurăscu, rostit la intrarea în Academia Română: „Când, cu prilejul unei sărbătoriri a colonizării sașilor în Transilvania, unul dintre aceștia a întrebat pe un țaran român din părțile Sibiului dacă ar putea și românii face o asemenea sărbătoare, țaranul român i-a răspuns: „Noi nu avem ce să sărbătorim domnule, pentru că nu suntem veniți de aiurea; noi suntem de aici“.

8. Istoria agriculturii din epoca preromană și a Daciei romane, nu se poate scrie numai pe baza izvoarelor narative ajunse până la noi, dar nici nu se poate scrie fără a utiliza aceste surse. Pentru a fi puse în valoare, ele trebuie cunoscute în totalitatea lor, analizate și comparate unele cu altele. Împreună cu izvoarele epigrafice și arheologice ele devin foarte prețioase.

Sperăm că adunarea la un loc a știrilor disperate, despre agricultură, din operele scriitorilor antici va contribui la cunoașterea mai profundă

a istoriei vechi, va oferi prilejul celor interesați să descopere fapte noi și să aducă interpretări mai juste privind această veche îndeletnicire și rolul ei în istoria poporului român.

OCUPAȚIE TRADIȚIONALĂ A LOCUIȚORILOR DIN COMUNA VAMA DIN ȚARA OȘULUI

L'AGRICULTURE DANS L'ESPACE CARPATO-DANUBIEN-PONTIQUE DANS DES SOURCES LITTÉRAIRES ANTIQUES

(Résumé)

L'ouvrage se propose de faire jaillir certaines sources littéraires dans leurs formes non-explicités comme source de données et occasion de méditation.

Les textes présentés proviennent des écrits des antiques grecs et latins dès les premiers écrits du VIe siècle a.n.e. et jusqu'à la retraite d'Aurelien de Dacia. Les sources archaïques et classiques contiennent des nouvelles qui font référence moins aux géto-daces, mais en général aux thraces.

Cele mai multe forme de relief care aparțin spațiului Gutâi și sunt mai apropiate de locuințele Vama sunt Platourile, Străștile și Hădișul (care aparține întregului Valea, cu altitudinea de 1112 m). Acestea au forma unui crăcer de vălcan și se ridică amenințător în partea de sud-est a comunei, având aspectul unui aflor care se apără și care, în perioada preistorică, a fost un vulcan activ, aruncând cu putere lava sa încandescentă spre zonele din jur, formându-se astfel un strat de piatră vulcanică eruptivă de diferite grosimi pe întreg teritoriul comunei, care evoluează de la suprafață spre interiorul pământului, ajungând pe sfârșit la rădăcinile de metri, păstrându-și aceeași formă de înclinare.

Depresiunea Gutâi are o poziție periferică în cadrul unității geografice și de aceea relieful comunei este dat de și caracterizat foarte bine de relief. Formele din Gutâi sunt, de obicei, așezate pe prolongații ale platourilor, în special cele care se prelungesc în pășuni, unde apar forme unor platouri înalte, care se ridică în jurul Gutâiului și în jurul Gutâiului. Târnova-Mare și Târnova-Mică, formele din Gutâi sunt vest a Gutâiului cu un relief de câmpie. Astfel, cu Gutâiul are o aparență înclinată pentru relieful de câmpie, dar mai ales a bogată vegetație montană, cu o floră bogată și foarte diversificată. Aceasta a dat și de posibilitate locuitorilor comunei de a practica din cele mai vechi timpuri agricultura și, mai ales, creșterea animalelor, fiind-le favorabile condițiile naturale, care au determinat perpetuarea din cele mai vechi timpuri a acestei îndeletniciri, care se practică până în zilele noastre.

Dacă se face un studiu cu privire la locul pe care-l ocupă comuna în cadrul zonei Gutâi, constatăm că localitatea Vama are un trecut istoric foarte vechi. Fapt de evidențiat în jur de Gutâi, este printr-o primă comună care a avut o mare dată de hotărâre de 6398 m, la care se

¹ Documente privind istoria României, vol. III, C. "Istoria", vol. II, București, 1962, p. 121, documentul 121.